

Tijdslijn gebeurtenissen rond Terneuzen

2 september

Veel Duitsers en Russische krijgsgevangenen zijn in de loop van de avond per tram vertrokken. Voor vervoer en materiaal hadden ze ongeveer 33 wagens met paarden en begeleidende voerlui uit Terneuzen en Zaamslag gevorderd. De gevorderde wagens vertrokken, beginnende vanaf de Griete via het dorp, waar de stoet aangevuld werd met de wagens uit Terneuzen én van het dorp zelf, 's avonds om 11 uur naar richting België. Het was die avond erg donker, en een stevige bries woei om het gezicht. Niemand kon zich een voorstelling vormen van de grootte van de colonne. Via Hulst ging het de grens over naar België. In St. Niklaas kreeg men gelegenheid, wat uit te rusten.

3 september

Van heinde en ver kwamen N.S.B.'ers naar Terneuzen toestromen. Mannen, vrouwen en kinderen krioelden tussen de onrustige Duitsers, waartussen ze zich nog veilig voelden. Het begon hen te heet onder de voeten te worden en daarom waren er regelingen getroffen om alle N.S.B.'ers naar veiliger plaatsen over te brengen. Alle ambtsdragers van de „enige toegestane partij" verlieten plots hun werkzaamheden om mee te gaan in de stroom van soortgenoten. Ze zagen hun belangrijke positie, welke ze zich voorgesteld hadden te verwerven in het Nieuw Nationaal Socialistisch Europa wegsmelten als sneeuw voor de zon.

4 september

Om 4 uur werd in de stad omgeroepen dat niemand van de burgers zich op straat mocht begeven. Om 6 uur 's avonds zat heel Terneuzen vol met militairen. Ook buiten de stad langs het kanaal stonden hele rijen met voertuigen opgesteld. Daarnaast waren vele boerderijen in de hele omtrek I rijkelijk voorzien met resten van het eens zo gedisciplineerde Duitse leger. Eenheid was er nergens te bespeuren, het was een volkomen ordeloze troep. Ze hadden maar één doel voor ogen en dat was naar andere kant van de Schelde te komen. De Scheldekade was geheel afgezet. Eindelijk verlieten de geladen kasten en motorbootjes de haven in de richting van Zuid-Beveland. Enige ogenblikken daarna kwam er weer een Provinciale boot binnenlopen. Hij werd stampvol met soldaten gestoken. In de loop van de dag werd de Ortskommandantuur opgeheven. De „Sipo" dienst, Ordnungspolizei, Feldgendarmarie, Einsatzleiter van de N.S.D.A.P., Deutse Dienststelle beim Fernsprechamt, Fachberater van het Arbeidsbureau, alles vluchtte uit de stad. Der Dienststellenleiter beim Fernsprechamt Terneuzen, de heer Schroder, bijgenaamd prikkeldraadgeneraal, omdat hij heel de omgeving in het prikkeldraad had laten zetten, is zijn vlucht slecht gekomen. Hij had de telefooncentrale weliswaar onklaar gemaakt (gelukkig niet ernstig), maar dit redde hem niet. In Zuid-Beveland gekomen, waar de Duitsers nog wat kalmer waren, werd hij wegens het verlaten van zijn post neergeschoten.

5 september

Uitrustingsstukken, helmen, gasmaskers, gascapès, munitie, enz., het lag allemaal voor het oprapen in de straten. In de loop van de voormiddag werd door sommige soldaten de voorraad gestolen goederen, bestaande uit etenswaren, schoeisel, kleding, tabak, enz. uit de auto's gehaald en weggegeven. Hier en daar hadden ze ook geprobeerd om iets te verkopen om wat Hollands geld bij de hand te hebben. Het kwam zover dat ze zelfs de paarden, waar ze mee aankwamen aan de burgers kwijt wilden.

Steeds meer Duitsers kwamen er in de stad aan. De burgers begonnen eigenhandig de door de Duitsers in de steek gelaten voertuigen leeg te plunderen. Er bleek van alles in te zitten, koffie, rijst, boter, tabak, sigaren, chocolade, verrekijkers, radio's, kleding en nog veel andere dingen, teveel om op te noemen. Op dat moment was er niet één Duitser die er aandacht aan schonk, ze hadden andere dingen aan hun hoofd.

6 september

In de loop van de avond kwam een grote groep auto's Terneuzen binnen, waarop luchtafweergeschut stond. Ze namen plaats onder de bomen op het H.B.S. terrein. Er kwamen er zoveel, dat het terrein te klein was en daarom werden de overige voertuigen tussen de verbrande wrakstukken op de markt gezet. De feestvreugde op Zaamslag was 's nachts geheel verder bekoeld, vooral nadat er om 3 uur zo'n 60 vrachtwagens en andere legervoertuigen een staanplaats op het dorp gekozen hadden.

7 september

Op veel plaatsen stond weer afweergeschut opgesteld. Aan de oesterputten, aan de zeedijk en op de pieren, overal zag men weer de lopen van het geschut naar boven steken. Op de pieren stonden er 7 stukken opgesteld. Door het vele afweergeschut en de onrust die dat meebracht, vertrokken verschillende burgers uit de stad naar veiliger oorden, tot na de bevrijding. Later zou dit voorbeeld door velen worden gevolgd. De situatie in de stad verslechterde zodanig, dat het leven bijna ondraaglijk werd.

8 september

In de afgelopen nacht waren Engelse verkenners boven de havens geweest. Ze hadden lichtkogels afgeworpen, waardoor de gehele omtrek verlicht geweest was. Er werd door hen geschoten op doelen op de grond of in het water. Ondanks het slechte weer vlogen er overdag en ook de volgende dagen meerdere vliegtuigen die de overvarende schepen bestookten.

Er kwamen weer nieuwe eenheden in de stad. Deze vonden hoofdzakelijk een onderkomen in verlaten woningen van N.S.B.'ers. Door hen werd ook weer een Ortskommandantur ingericht. Eerst was dit in de Grenulaan gevestigd, maar later in de Axelsestraat. De (aller)laatste Ortskommandant die Terneuzen gehad heeft was Herr Hauptmann Länger. Zo langzamerhand bevond zich in de stad een hele divisie. Ze stond onder commando van Generaal Luitenant Höcker. Er bevonden zich ook nog verschillende andere generaals in hun gezelschap, waarvan we de namen niet kenden.

Vandaag waren de eerste Canadese krijgsgevangenen in onze omgeving aangekomen. Het kon niet missen of ze zaten dus al heel kort in de buurt.

9 september

Vanuit Zaamslag waren er tegen een uur of vier 's middags 3 zware branden te zien in de richting van Perkpolder-Hulst. Zo te zien hadden de zo juist overgevlogen vliegtuigen goede successen geboekt met hun ondernomen duikvluchten op diverse doelen op de grond. Op het dorp kwamen troepen aan welke uitgehongerd schenen te zijn. Ze vertelden in een week tijds geen brood meer gezien te hebben. Ze waren al vluchtende vanuit Caen in 3 weken tijds tot hier gekomen.

12 september

Vannacht waren de vliegtuigen weer actief boven de havenmonden. Ze wierpen lichtkogels uit boven de stad, wat een prachtig gezicht opleverde, maar er werden nergens bommen op gedeponeed. Onophoudelijk werd er weer aangevallen, de hele dag door. Tegen de avond werden door 3 keer 6 achter elkaar komende vliegers aan de westsluis en de Sasse poort bommen „gestrooid" alsof het St.Niklaasnoep betrof. De uitwerking was verschrikkelijk. Er werd een benzineopslagplaats getroffen. alsmede munitieauto's en schepen, waar men manschappen aan het inladen was. Ten gevolge van de luchtdruk was er in het westen van de binnenstad grote schade aangericht.

14 september

In de loop van de nacht werden veel manschappen overgezet. Doordat ze zelf moesten varen en niet bekend waren met de vaarwegen, waren al twee afweerschepen en een landingsvaartuig op de slikken terecht gekomen. Ook de mist zou parten spelen. Die zorgde er ook nog voor, dat er schepen vast liepen. Hoek was tot hoofdverbandpost aangewezen, daardoor werd het daar steeds drukker met gewonden.

Op de Scheldekade waren ze tot ieders verbazing, vanuit een schip de ene vrachtwagen na de andere aan het laden met munitie. Tegen de avond waren al 25 voertuigen geladen. De bewoners van de Scheldekade stonden doodsangsten uit. Hoe graag ze ook de Engelse vliegers hoorden, dit keer hoopten ze, dat er geen zouden overkomen, want dan zou het wel eens slecht kunnen aflopen.

16 september

Na de middag kwamen de „bombardeurs" weer naar Terneuzen. Vooral rond 5 uur was het een hels lawaai, alsof de wereld op het punt stond te vergaan. Er werd geschoten, er vielen bommen, het dreunde en trilde, het was een oorverdovend lawaai. Door al deze oorlogsbelevissen was het leven in de binnenstad van Terneuzen niet langer draaglijk meer. Daarom verlieten steeds meer mensen hun woningen, om elders de bevrijding af te wachten. Hopelijk zou die niet lang meer op zich laten wachten. Volgens de lopende geruchten waren de Polen al op Koewacht en Zuiddorpe. Deze berichten zouden wel op waarheid kunnen berusten, want het kanongebulder kwam merkbaar dichterbij.

17 september

Evenals uit Zaamslag werd ook vanuit Terneuzen waargenomen, dat er ergens achter Axel hevige branden woedden. Het bleek later, dat het in de buurt van Kijkuit geweest was, waar op die momenten zwaar gevochten werd. De Duitsers boden daar hardnekkig tegenstand aan de oprukkende Polen. In de stad werden de hele dag door doelen bestookt op de grond en op overvarende troepenschepen op de Schelde. Steeds kwamen er vliegtuigen laag overgevlogen en als men dat hoorde kon men er zeker van zijn dat er weer bommen vielen of dat er geschoten werd.

19 september

In de morgen van deze dag reden de Duitsers van Zaamslag naar richting Axel heen en weer. Om 10 uur trokken ongeveer 50 soldaten met springstoffen naar de duiker Hoge Heule, op het eind van de Axelsestraat, om ze in de lucht te laten vliegen. De bevolking in de buurt hoorde om 11 uur een hevige knal, en de brug was er niet meer. Om ongeveer 12 uur werd Zaamslag vanuit de richting Axel door de Polen beschoten. Het regende granaten op het dorp. Hierdoor ontstond niet alleen veel materiele schade, maar het was bijzonder gevaarlijk. De eerste Polen die tot aan de brug kwamen, keerden weer direct terug. Maar 's middags kwamen er weer. Deze kwamen door tot op het dorp. Ze liepen, geweer in de aanslag, door de Axelsestraat. De laatste Duitsers hadden de Hoge Heule om ongeveer 11.30 uur verlaten en vertrokken in de richting Polderstraat zonder tot gevechtsacties te zijn overgegaan.

De bevrijders werden geestdriftig door de Zaamslagse bevolking verwelkomd. Spoedig wapperde, evenals bij het voorproefje op 5 september, van de meeste woningen de Rood-Wit-Blauwe vlag. Het volk verzamelde zich hoofdzakelijk op het Plein, omdat daar de eerste tanks halt hielden. Plotseling werden allen opgeschrikt door hevige knallen. Het bleek, dat vanaf enkele tanks in de richting van Terneuzen gevuurd werd. Ze kregen ook antwoord van de Duitsers, want enige ogenblikken later kwamen er granaten op het dorp neer.

's Avonds verlieten de Polen het dorp en gingen terug naar hun stellingen in de buurt van de Axelsedijk. Ze waren dus niet verder geweest dan de kom van het dorp. Op de Reuzenhoek en op Othene zaten nog Duitsers. Terneuzen werd vanaf 21 uur beschoten door de Polen vanuit de richting Axel. Om 4.15 uur in de morgen waren er al ongeveer 200 granaten afgevuurd.

[Kijk op de extra-kaarten pagina voor de weergave van de opmars en de bijbehorende topografie]

